

Nyilatkozat az előrejelző piacokrólAEI-BROOKINGS JOINT CENTER FOR REGULATORY STUDIES, [HTTP://SSRN.COM/ABSTRACT=984584](http://ssrn.com/abstract=984584)

Idén májusban az Egyesült Államokban számos közgazdász adta a nevét egy nyilatkozathoz, amely a szabályalkotókat felszólítja, hogy teremtsék meg az előrejelző piacok működésének lehetőségét. Mint a nyilatkozatból kiderül, a gondot az jelenti, hogy jelenleg az előrejelző piacok a szerencsejáték-törvény hatálya alá esnek, illetve a különböző államokban eltér a szabályozásuk.

Az előrejelző piacok olyan szerződések piacai, amelyek kifizetései jövőbeni bizonytalan eseményektől függenek. Ilyen lehet például egy elnökválasztás kimenetele, egy új szoftver piacra dobásának dátuma, vagy a Federal Reserve kamatdöntése. A kulcsfontosságú haszna ezeknek a piacoknak az, hogy az itt megkötött szerződések ára potenciálisan pontosabb jóslatokat eredményez jövőbeni eseményekkel kapcsolatban, mint bármilyen más módszer. Ha ezeket a piacokat felhasználnánk előrejelző eszközként, akkor jelentősen javulhatna döntéshozatalunk mind a magán-, mind az állami szektorban. Emellett a kockázatkezelés is hatékonyabbá válna, ezért úgy gondoljuk, hogy az előrejelző piacok bevezetését az államnak inkább könnyíteni kellene, mintsem akadályoznia.

Az Egyesült Államokban jelentős akadályai vannak az előrejelző piacok létrehozásának, többek között azért, mert a szerencsejáték-törvény hatálya alá esnek. A szabályozó hatóságoknak csökkenteniük kellene ezeket az akadályokat, és lehetővé tenni meghatározott formájú előrejelző piacok megalakulását. Úgy gondoljuk, hogy létezik az a potenciál, amely képes lenne az előrejelző piacok

innovatív tervezésére és felhasználására a gazdasági élet széles körében, így olyan információ jöhetne létre, amely segíti mind a magán-, mind az állami szektort.

Az előrejelző piacokat szokták *információs piacoknak* vagy *eseménypiacoknak* is nevezni. Egy példa segítségével bemutatjuk, hogy mi mit értünk előrejelző piacon. Tegyük fel, hogy egy szerződés 1 dollárt fizet, ha X nyeri az elnökválasztásokat 2008-ban, és a jelenlegi piaci ára egy ilyen szerződésnek 53 cent. Ez azt jelenti, hogy a piac szerint X-nek 53 százalék esélye van a választások megnyerésére. Ez egy egyszerű példája a *bináris kimenetelű előrejelző piacnak*, amit az Iowai Egyetem professzorai dolgoztak ki a 1980-as évek végén.

Az előrejelző piacokat már számos területen sikerrel hasznosították. Például származtatott termékek árai pontosabban jeleznek előre gazdasági változókat, mint a szakképzett közgazdászok. Iowában a politikai piacok árai sokkal pontosabban jeleznek előre, mint a közvélemény-kutatók. A Hewlett-Packard-nál alkalmazott előrejelző piacok pedig pontosabban jósolják meg az értékesített nyomtatók mennyiségét, mint a hivatalos előrejelzők.

Az előrejelző piacok egy régi gondolatra épülnek, amely az árrendszert mozgatója: az információ szét van szóródva a társadalomban, és nagyon előnyös, ha találunk arra módszert, hogy ezt a szétosztott információt összegyűjtsük és aggregáljuk. Ezek a piacok azért működnek, mert szinte bárki részt vehet bennük, és az emberek keményen gondolkodnak, amikor pénzükkkel kell alátámasztaniuk előrejelzéseiket. Ha a jó elnöki szerződést veszed meg, nyersz, ha a rosszat, veszítesz. Továbbá motivációként ott van a reménybeli profit, amely arra ösztönzi az embereket, hogy minél pontosabb információkat gyűjtsenek.

A hatályos törvények és szabályozások, amelyek az előrejelző piacok használatát az Egyesült Államokban befolyásolják, akadályozzák az innovációt és csökkentik a gazdasági jólétet. Ezek a korlátozások megfosztják továbbá a magán- és az állami szektort értékes információtól.

Napjainkban nagyon nehézé vált egy (valódi pénzzel működő) előrejelző piac felállítása amerikai résztvevők számára, bár egy cégnek számos lehetősége van a szabályozási és jogi kockázatok csökkentésére. Ezek között szerepel egy speciális „no action” levél* birtoklása, amelyet a Határidős Árukereskedelmi Bizottság (CFTC, Commodity Futures Trading Commission) bocsátott ki a részére. Vagy adhat pénzt egy kereskedőnek, hogy egy adott eseményre kereskedjen, így a saját pénzét nem kell kockáztatnia. Vagy éppen bevezetheti az előrejelző piacát egy hagyományos határidős piacra, vagy létrehozhat egy piacot amelyre nem vonatkoznak a CFCT előírásai, mert nagy és tapasztalt befektetőket tartalmaz. Egy cég ugyanakkor nyithat az Egyesült Államokon kívül is előrejelző piacot, és megengedheti amerikaiaknak is az ezen való részvételt, ezzel azonban inkább további jogi kockázatot vállal.

Szövetségi szinten a CFTC számos előrejelző piacot szabályoz, valódi előrejelző piacot azonban csak egy kutatócsoport, az *Iowa Elektronikus Piacok* működtet. Ezt úgy tudták a kutatók elérni, hogy a CFTC-től – számos korlátozó feltétellel – engedélyt kaptak rá.

Az államok és a szövetségi kormányzat is rendelkezik internetes szerencsejátékot szabályozó törvényekkel, amelyek hatást gyakorolhatnak az előrejelző piacokra. Jelenleg nyolc államban tiltott az internetes szerencsejáték, és az elnök

nemrég írt alá egy határozatot a törvénytelen internetes szerencsejáték felszámolásának céljával.

Kutatók és vállalatok egyre inkább megértik, hogy az előrejelző piacok jobb előrejelzésre képesek, ami segítheti a döntéshozatalt a magán- és az állami szektorban. Ugyanakkor akik el szeretnék indítani egy előrejelző piacot, nem akarják magukat kitenni a nem egyértelmű állami szabályozásnak és a jelentős költségeknek. Úgy gondoljuk, érdemes alternatív szabályozási megközelítéseket megvizsgálni, amelyek növelhetnék az előrejelző piacok által generált társadalmi hasznot, ugyanakkor kielégíthetik a szabályozók elképzeléseit.

A stratégia, amelyet mi javasolunk, egy biztonságos teret hozna létre meghatározott kis tétű előrejelző piacok számára.

1. javaslat: a CFTC-nek létre kellene hoznia egy biztonságos teret meghatározott kis tétű piacoknak a non-profit, a magán- és az állami szektorban.

Egyfajta biztonságos tér a CFTC „no action” levele. Ez a levél alapjában azt eredményezi, hogy a CFCT nem fog eljárni a levél birtokosa ellen, ha az a kérvényében leírt módon működteti az üzletet. Az egyetlen előrejelző piac, amely rendelkezik ilyen levéllel az Iowa Elektronikus Piacok, amely 1992-ben kapta meg. Egy ilyen levél egyik hatása, hogy csökkenti annak a kockázatát, hogy jogi eljárás induljon a birtokosa ellen az állami és szövetségi szerencsejáték törvények alapján. Míg mi azt szeretnénk elérni, hogy ez a kockázat teljes mértékben kizáródjon, lehetséges, hogy a CFTC nem rendelkezik olyan hatáskörrel, hogy elszigetelje az előrejelző piacokat az állami hivatalnokoktól vagy a szövetségi szabályozóktól.

* A "no action" levél gyakorlatilag a CFTC olyan állásfoglalása egy konkrét ügyben, amelyben kimondja, hogy az adott ügyletben nem fog szabálysértési vizsgálatot kezdeményezni (a szerk.)

Azt javasoljuk, hogy három fajta entitás legyen jogosult „no action” levélre. Az első a non-profit kutatóintézmények, azaz az egyetemek, főiskolák és a think tankek. Ha ezek közül az intézmények közül valamelyik kapna egy „no action” levelet, akkor ez az intézmény az Iowa Elektronikus Piacokhoz hasonló tevékenységet végezhetne, közpolitikai témákban vagy egyéb kutatási területeken. A második csoportba az Egyesült Államokban működő kormányzati entitások tartoznak, számukra a kutatóintézményhez hasonló feltételek mellett kell engedélyezni az előrejelző piacok bevezetését. A harmadik csoportba pedig a magánvállalatok és a non-profit cégek tartoznának, ők azonban csak belső piacok működtetésére használhatnák a „no action” levelet, vagyis alkalmazottaik körében.

Minden esetben csak kis tétű piacok jönnének létre. Bár nem egyértelmű a *kis tét* definíciója, mi arra használjuk ezt a fogalmat, hogy a piac bármely résztvevője által befektetett összes tőke nem haladhat meg egy meghatározott mennyiséget, például 2000 dollárt.

A kereskedés non-profit lenne. Bár sok tőzsde választhatná azt, hogy a piacot külső forrásokból tartja fenn kutatás vagy információgenerálás céljából, engedélyezett lenne szerény tranzakciós díjak felszámolása, ha ez szükséges az adminisztrációs költségek fedezéséhez. Nem lennének brókerek vagy fizetett tanácsadók, amivel csökkentenénk annak a kockázatát, hogy adott szerződéseket fel nem készült ügyfelek vásárolnak, vagy hogy ezek az ügyfelek díjat fizetnének. A tőzsdék önszabályozóak lennének, tehát a tőzsde felelősége, hogy a piacaiban ne történjék manipuláció vagy csalás.

A CFTC által fenntartott biztonságos tereknek köszönhetően olyan szerződések széles köre jöhetne létre, amelyek árai

révén feltárható lesz fontos gazdasági változók jövőbeni várható alakulása. Ezáltal beárazhatóvá válnának jelentős gazdasági bizonytalanságok és kockázatok. Arra számítunk, hogy az Iowa Elektronikus Piacokhoz hasonlóan a mi definíciónk is létrehozna olyan szerződéseket, amelyek politikai eseményekre és gazdasági mutatókra vonatkoznak, ugyanakkor kizárná a sportpiacot.

Olyan szerződések is létrejöhetnének továbbá, amelyek hatékonyabbá tehetik a kockázatkezelést fedezeti ügyletek kötésével. Az alacsony tétek természetéből adódóan korlátozva lenne a fedezeti ügyletek lehetősége, de bizonyítékul szolgálhatnának később felállítandó nagyobb tétű piacok mellett, amelyeket alternatív szabályozással képzelünk el.

Megértjük, hogy a „no-action” levél csak egy mód a sok közül, amellyel biztonságos tereket lehet kialakítani. Arra biztatnánk a CFTC-t, hogy fontolja meg további lehetőségek felkutatását, például bizottsági útmutatást, vagy valamilyen jóváhagyott bizottsági szabályt.

2. javaslat: a CFTC-nek engedélyezni kellene kutatók számára, hogy kísérletezhessenek előrejelző piacokkal és azok tervezésével.

A kis tétű előrejelző piac bevezetésének kulcsfontosságú előnye, hogy a kutatók így betekintést nyernének viselkedésükbe, és ezáltal fejleszthetnék a piacok tervezését, ami hasznos lenne mind a magán-, mind az állami szektor számára. Úgy gondoljuk, hogy a kutatóknak engedélyezni kellene az ilyen típusú kísérleteket, mert így fényt deríthetnének a bérrendszer, a likviditás, a manipuláció és egyéb tényezők piacra gyakorolt lehetséges hatására. Az ilyen kutatások tisztáznák konkrét piacok hatékonyságát, ami hozzájárulhatna likvidebb és a manipulációnak kevésbé kitett piacok tervezéséhez. Minden a kísérleti piacon résztvevőt

tájékoztatni kell a piac kísérleti jellegéről, hogy tisztában legyenek a részvétellel járó kockázatokkal és hasznokkal.

3. javaslat: a kongresszusnak támogatnia kellene a CFTC-t az előrejelző piacok innovációjának előmozdításában.

Mivel a CFTC költségeit növeli az előrejelző piacok innovációjának előmozdítása, ezért a kongresszusnak további támogatást kellene adnia a bizottságnak ezen költségek fedezésére.

Amennyiben a jelenlegi törvények alapján a CFTC nem tud elegendően biztonságos teret nyújtani az előrejelző piacok számára, úgy a kongresszusnak kell alternatívákat találnia. Konkrétan azt kellene biztosítani, hogy a „no-action” levél, vagy más hasonló szabályozás ne ütközzön egyéb állami vagy szövetségi szerezési-ellenes törvények előírásaihoz, hogy a jogosult félnek ne kelljen vállalnia a felelősségre vonás kockázatát.

Úgy gondoljuk, hogy (...) a jobb információhoz való hozzáférés elősegítené a transzparenciát és az elszámolhatóságot a döntéshozatal során. További előnyt jelentene, hogy talán más országokra vagy régiókra is áttérjednének az előrejelző piacok, esetleg célravezetőbb szabályozással. Végül pedig úgy hisszük, hogy hasznos lenne, ha tudásunk gyarapításával megtudnánk, hogyan kell megfelelő előrejelző piacokat tervezni.

(...) Úgy gondoljuk, hogy fontos úgy megtervezni a biztonságos teret, hogy társadalmilag értékes előrejelző piacok jöjjenek létre, és ne a házardjátékok piaca.

Az előrejelző piacokban jelentős potenciál rejlik, ami növelné a társadalmi jólétet, és segítené a magán- és állami intézmények döntéseit. Hogy ezt a potenciált kiaknázhassuk, ahhoz az Egyesült Államokban az előrejelző piacok szabályozottságát csökkenteni kellene, ezért tettünk egy lehetséges szabályozási keretre javaslatot ebben a nyilatkozatban.

A nyilatkozatot aláíró közgazdászok:

Kenneth J. Arrow, Robert Forsythe, Michael Gorham, Robert Hahn, Robin Hanson, Daniel Kahneman, John O. Ledyard, Saul Levmore, Robert Litan, Paul Milgrom, Forrest D. Nelson, George R. Neumann, Marco Ottaviani, Charles R. Plott, Thomas C. Schelling, Robert J. Shiller, Vernon L. Smith, Erik Snowberg, Shyam Sunder, Cass R. Sunstein, Paul C. Tetlock, Philip E. Tetlock, Hal R. Varian, Justin Wolfers, Eric Zitzewitz

FARKAS MIKLÓS

Valóban tanulnak gyerekeink?

ECONOMIC FOCUS: ARE OUR CHILDREN LEARNING?

THE ECONOMIST, 2006. JÚLIUS 13.

„Rengeteg teknősbéka élt egy nagy tó partján. A fiúk gyakran lejártak a tópartra, hogy megnézzék a teknősöket. Néha a teknősök mászkáltak, máskor pedig visszahúzódtak teknőjükbe, úgy mintha csak kövek lennének. Ezt látva, a fiúk nevettek, és tapsoltak örömben. Hazafelé menet mindenkinek elmesélték a teknősök történetét.”

E nem túl izgalmas elbeszélést az iskoláskorú indiai gyermekek kevesebb, mint fele tudja csak elolvasni – állapította meg a *Pratham* jótékonyági szervezet 2006-ban megjelentetett, egész Indiára kiterjedő felmérésen alapuló jelentése.

Gyakran elhangzik, hogy mindenkinek jár az alapfokú oktatás, sőt a kormányok gyakorlatilag minden évtizedben ígéretet tesznek arra, hogy belátható időn belül minden gyermeket iskolapadba ültetnek. A kilencvenes évek elején 2000-re vállalták e cél teljesítését, 2000-ben azonban 2015-re módosították a határidőt. Mindez csupán pénz, és akarat kérdése – mondják az alapítványok.

A pénzzel elvileg nincs probléma: Áprilisban Gordon Brown brit pénzügyminiszter 15 milliárd dollárt ígért a következő évekre e cél megvalósítására. Oroszország, a G8-ak szentpétervári csúcstalálkozójának házigazdája is napi-rendre tűzte a kérdést, és rögtön felajánlott 7 millió dollárt. De e forrásbőség egyáltalán nem egyedülálló: *1990 óta a Világbank több mint 12 milliárd dollárt költött a világ gyermekeinek alapfokú iskoláztatására.* De mi valósult meg a célokból? Ezt a kérdést próbálta megválaszolni a *Független Értékelő Bizottság* (Independent Evaluation Group, IEG).

Tény, hogy egyre több gyerek jár iskolába. Az IEG által vizsgált tizenkét országban a beiratkozási ráták átlagosan 19%-kal emelkedtek az elmúlt tíz-tizenkét évben. Ugandában például, miután 1996-ban eltörölték a tandíjat az alapfokú oktatásban, a beiratkozások száma majdnem megkétszereződött 1 év leforgása alatt. Azóta Kenya, és Ghana is követte ezt a példát.

A tandíjak csökkentésével valóban igen könnyen javíthatjuk a statisztikákat, gyorsan érhetünk el látványos eredményeket. Több kormány nemcsak, hogy eltörölte a tandíjakat, de különböző juttatásokat ajánl fel azoknak, akik beiratkoznak az iskolába: alapítványok közreműködésével ingyen ebédet osztanak, vagy még az is előfordul, hogy pénzt adnak a szülőknek abban az esetben, ha iskolába adják a gyermekeiket (és azok be is járnak). Az IEG jelentéséből kiderül, hogy Nicaraguában egy fentiekhez hasonló kísérleti programmal körülbelül 22%-kal növelték meg a beiratkozási rátát.

A kormányok és az alapítványok biztató eredményeket értek el a létszámok növelésében. Ez azonban csak az első lépés: a súlyosabb kérdés valójában az, mit kapnak az iskolában a gyerekek? Mit tanulnak, és hogyan fejlődnek? A Pratham in-

diai tanulmányában kísérletet tesz arra, hogy válaszoljon e kérdésekre. Az IEG által vizsgált tizenkét ország közül csupán öt követi nyomon ismétlődő, szabványos teszteken a gyerekek előmenetelét, fejlődését. A szülők ezt sok esetben nem tudják megtenni, mivel a legtöbb családban a gyerekek az elsők, akik alapfokú oktatásban részesülnek. Így tehát a szülők nem tudják, mit is kellene elvárniuk az iskoláktól. Indiában, Uttar Pradesh államban például a gyerekek 41%-a egy árva mondatot sem tud elolvasni, azonban a szülőknek csak 21%-a gondolja azt, hogy gyermeke analfabéta.

Ugandában a robbanásszerű létszám-növekedés hihetetlen mértékben rombolta az oktatás színvonalát. Az 1997-es megugrás után három évvel Bundibugyoban, Uganda egyik körzetében 209 gyerek jutott egy osztályteremre, 2005-ben pedig országos szinten átlagosan három gyermek osztozott egy tankönyvön.

E számokat látva adódna a nyilvánvaló megoldás: több osztályteremre és tankönyvre van szükség, azaz az „inputokat” kell növelni. Ugandában valószínűleg tényleg ez lehet az egyetlen megoldás, ám korántsem biztos, hogy hatékony is. Az utóbbi pár év tapasztalata azt mutatja, hogy nem elég egyszerűen többet költeni tankönyvekre és speciális tanárookra, ha azt akarjuk hogy a diákok jobb eredményt érjenek el a teszteken.

Nehezen egyeztethető össze a felmérés eredménye az adománygyűjtő szervezetek növekvő aktivitásával. Valószínűleg e szervezetek jobbák a források összegyűjtésében, mint magában a tanításban. Peruban például a Világbank hiába biztosítja az oktatáshoz szükséges tárgyi feltételeket (épületek, tankönyvek), a tanárok alulfizetettek, motiválatlanok és ellenőrizetlenek maradnak. Többük visszautasította azt, hogy ingyen tankönyvekből ta-

nítson, inkább a kiadókat járták, hogy kereskedelmi forgalomban megjelenethessék saját könyveiket, persze szerzői díj fejében.

A Pratham egy kísérletet indított a széleskörű analfabétizmusra válaszként. Véletlenszerűen kiválasztották az iskolák egyik felét, és ezekben lépéseket tettek a problémák megoldása irányába, míg a többi iskolát meghagyták kontrollcsoportnak. Az egyik leghatékonyabbnak bizonyuló „kezelés” során munkanélküli diplomásokat fizettek azért, hogy foglalkozzanak a lemaradó diákokkal. Ezek az úgynevezett *basakhisek* (magyarul: gyermekbarátok) nem kerültek sokba, mindössze havi 10–15 dollárt kaptak, és felkészítésük is gyorsan ment: a legfontosabb tudnivalókat egy kéthetes képzésen sajátították el. És mivel munkájukat a folyosón, vagy a kint a természetben végezték, a kormány és az alapítványok feladat nélkül maradtak: nem volt szükség semmiféle építkezésre. A kísérlet eredményeképp Mumbaiban a negyedikes diákok az elsős matematika teszten 19 százalékkal, a másodikos szövegértés teszten pedig 9,9 százalékkal jobb eredményt értek el. A javulás Vadadoraban (ismertebb néven Baroda) kisebbnek mutatkozott, de így is megérte.

A fenti módszer valószínűleg nem alkalmazható Afrikában, ahol a jól képzett tanárok bére is viszonylag alacsony, viszont maga a szemléletmód, megközelítés igen. A módszer lényege három szóban összefoglalható: felmérés, kísérlet, értékelés. Hála a *basakhisek*eknek, egyre több indiai gyerek tanul meg számolni és olvasni, legalább olyan szinten, hogy megértsék a teknősökről szóló kis történetet. Ha az alapítványok is vesznek néhány órát, és nagyobb hangsúlyt fektetnek a gyerekek fejlődésére, akkor eredménykedhetünk.

BAJI PETRA

Az érdem a vállalatoké

FRANCESCO GIAVAZZI: CONTI, IL MERITO E DELLE
IMPRESE

CORRIERE DELLA SERA, 2007. JANUÁR 5.

Az utóbbi egy évben az olasz vállalatok beruházási kedve a kormányzati adóemlések dacára lényegesen javult, és ennek hatására újra megindultak a belföldi befektetések. A hazai vállalatok visszahelyezték termelésüket a kisebb hozzáadott értékkel rendelkező országokból Olaszországba. Nemcsak a vállalkozások, de a munkahelyek száma is megnőtt, ami jelentősen ösztönözte a belföldi fogyasztást.

Az utóbbi hat-hét évben az olasz vállalkozások radikálisan átalakították szervezetüket, vezetésüket. Áthelyezték termelésüket Romániába, Szlovéniába, Csehországba, de sokan még Indiába és Kínába is. Ezt többek között azért vélték előnyösnek, mert így lényegesen olcsóbbá vált a munkaerő. A vállalatok beszerzéseiket is külföldön hajtották végre, miközben a beruházások Olaszországban lényegében leálltak. Hasonló jelenség Németországban is bekövetkezett, ott a belföldi vállalatok hazai beruházásai mintegy 2 százalékot zuhantak egy év alatt. Mára ezek a nagymértékű külföldi beszerzések és beruházások véget értek. Németországban a hazai beruházások növekedési rátája a -2 százalékos értékről egészen +3,5 százalékgig emelkedett. Olaszországban - hasonló visszaesést követően - +3,3 százalékgig bővült a mutató.

Olaszországban 2006-ban a fiskális bevételekben váratlan növekedési hullám következett be. Ennek egyik oka, hogy a kiadások kevésbé emelkedtek a vártnál. (A kormányzat hozott egy olyan új rendelkezést a közigazgatásban, amely kimondja, hogy az éves keretnek minden

hónapban maximum a tizenketted része költhető el, és az esetleges megtakarított összeg nem halmozható fel. Régebben viszont számtalan példa akadt arra, hogy a felhalmozott keretet év végén gyorsan elköltötték.) A bevétel növekedésének másik meghatározó oka pedig pontosan a hazai beruházások fellendülésében található meg. A belföldi befektetések javították a makrogazdasági mutatókat, vagyis a fiskális bevételek ilyen mértékű növekedése a belföldi vállalatok érdeme, nem pedig Prodié vagy Berlusconié. A vállalatok termékei, szolgáltatásai iránt növekvő kereslet, az újabb alkalmazottak felvétele és több órában való foglalkoztatása jelentősen növelte a bevételeket. Ha nem növekszik a gazdaság, akkor a kormányzati adóbevételek nem növelhetőek egyszerűen az adókulcsok további emelésével. (Ráadásul az adók alól való kibúvás is jelentősen csökken, ha a vállalatok több bevételhez jutnak. Ugyanis így biztos jövedelmük van, és így semmi értelme nincs kockáztatniuk.) A korábban említettekől levonhatjuk azt a következtetést, hogy a bevétel-növekmények nem a politika eredményei, az érdem a hazai vállalkozóké.

NAGY ERZSÉBET

Európa hanyatlása

ERICH WEEDE: EUROPA IM NIEDERGANG
FRANKFURTER ALLGEMEINE ZEITUNG, 2007. 03. 12.

A nyolcvanas évek végéig a nyugat-európai és az amerikai egy főre eső jövedelem közeledett egymáshoz, az európai érték egyszer már elérte az amerikai a 80 százalékat is. Az elmúlt bő fél évtizedben azonban a különbség újra növekedni kezdett. Miért nem tudja Európa leküzdeni ezt a hátrányt? Ez a központi problémája a két olasz származású, de Amerikában tanító közgazdász, *Alberto Alesina*

és *Francesco Giavazzi* könyvének. (*Alberto Alesina–Francesco Giavazzi: The Future of Europe. MIT Press, Cambridge, 2006.*)

Az európai gazdaságok csak addig tudtak gyorsan fejlődni, amíg követő szerepet tölthettek be a technológiai fejlődésben, az innovációnak sokáig nem tulajdonítottak akkora jelentőséget, mint napjainkban. A világháborút követő időszakban az európaiak jóval többet dolgoztak, mint ma. Az innováció- és teljesítményellenes szociális társadalmi modell azonban az etnikailag homogénebb Európai országokban sokkal jobban elterjedt, mint az Egyesült Államokban. Amerikán belül is a homogén fehér államokban nagyobb szerepet kapott a szociális ellátás, mint az etnikailag heterogén államokban.

Európa és Amerika sok tekintetben különbözik egymástól:

- Európában jelentősebb a szociális újraelosztás mint az Egyesült Államokban.
- Az európaiak rosszabbul tűrik a jövedelmi kockázatokat és egyenlőtlenségeket, mint az amerikaiak, főleg ha az egyenlőtlenségek az azonos végzettségűeknél jelentkeznek.
- Az európaiak az állami kiadások csökkentését, az amerikaiak pedig az adóemelését tartják politikai öngyilkosságnak.
- Míg az európaiak sajnálják a szegényeket és a szociális ellátásra szorulókat, addig az amerikaiak úgy gondolják, hogy ezek az emberek a saját hibájukból vagy lustaságból kerültek ilyen helyzetbe.
- Európának szüksége van bevándorlókra, Amerika az egész világból, sőt még Európából is vonzza a teljesítmény hordozóit.
- Az amerikaiak dolgoznak, az európaiak inkább nyaralnak.

Az európaiak problémájaként Alesina és Giavazzi a szokásos okokat nevezi meg:

- A túlszabályozott munkaerőpiacok; az erős szakszervezeti befolyás és mindezekelőtt a felmondás elleni merev védelem, amelyet ráadásul a gyakran szakszerűtlen igazságszolgáltatás is befolyásol. Elképzelhető ugyan, hogy az árupiaci liberalizáció és az erősödő verseny hatására a munkaerőpiacokon is liberalizációs kényszer érvényesül, ám ez hosszabb távú folyamat.
- Nemcsak a gazdaság területén, de az egyetemeken is túl alacsony az innováció, a verseny és a mozgás szintje.
- A nemzeti költségvetéseket elsősorban adóemeléssel, és nem a kiadások viszszafogásával igyekeznek egyensúlyban tartani.

A szerzők az Európai Unió versenypolitikáját pozitívabban értékelik, mint az egyes tagállamokét, viszont az állami vállalatokkal szembeni toleranciával nem értenek egyet. Ami Európa egységesítését illeti, támogatják az eurót és az unió erősítését azokon a területeken, ahol skáláhozadék remélhető – ez elsősorban a védelmi politikára, és nem a szociálpolitikára vonatkozik. Hangsúlyozzák, hogy egy protekcionista „Európa-erőd” csak gyorsítaná a kontinens hanyatlását.

A diagnózis ugyanannyira ismerős és érthető, mint az utalás arra, hogy a politikusok különböző érdekektől függenek és fő céljuk a szavazatmaximalizálás. A könyvből azonban nem derül ki, hogy hogyan lehet legyőzni a szükséges reformokkal szembeni politikai ellenállást. Alesina és Giavazzi azt a reményét osztja meg az olvasókkal, hogy a migráció miatt a népesség heterogenitása egyre növekszik és ez képes lesz a szociális társadalmi modell visszaszorítására és egyúttal az egyenlőtlenségekkel szembeni tolerancia szintjének növelésére. Kétségtelen azonban, hogy elsősorban maguknak

a politikusoknak kellene megérteniük, hogy az európaiak nem azért maradtak le újra az amerikaiak mögött, mert mindent tökéletesen csinálnak.

HEGEDŰS ANITA

Vége az atlanti szövetségnek?

KIM R. HOLMES–NILE GARDINER: THE END OF THE AFFAIR?
THE WALL STREET JOURNAL, 2007. FEBRUÁR 28.

Több mint fél évszázada már, hogy az angol-amerikai „különleges kapcsolat” a világon domináns szerepet tölt be. Napjainkban ez a viszony képezi a terrorizmus elleni harc motorját, s kitartásának köszönhetően továbbra is zavart okoz a kontinentális Európa vezető hatalmainak. Nagy-Britannia az egyetlen olyan nemzet, amelyben az Egyesült Államok megbízható szövetségest lát: nem a német kancellár, a francia elnök vagy az ENSZ főtitkára, hanem a brit miniszterelnök az, akihez az amerikai elnök elsőként fordul napjaink nemzetközi biztonsági problémáinak megoldása során.

A legtöbb amerikai *Winston Churchill-re* és *Margaret Thatcher-re* gondol, ha az angol-amerikai szövetség kerül szóba, a brit konzervatív párt pedig hagyományosan a különleges viszony támogatójaként él a köztudatban. Éppen emiatt *Tony Blair* szeptember 11. óta töretlen atlantisága kivételt képez a hagyományosan amerikaellenes munkaspárti álláspont alól.

Az amerikai politikusok körében azonban egyre több a kétség afelől, hogy az egyre erősödő, *David Cameron* vezette konzervatív párt a különleges viszony elkötelezettje marad-e. Vita támadt a Fehér Ház, a külügyminisztérium és a Pentagon falai közt is a jövőben esetlegesen konzervatív vezetésű Angliáról, amely el-

távolodhat az Egyesült Államoktól, de a téma a kongresszusban a republikánusok és demokraták közt is felmerült, ugyanis a különleges viszony vége napjainkra már nem csak a fantázia szüleménye, hanem akár valóság is lehet.

William Hague, a toryk árnyék-külgügyminisztere 2007 januárjában egy „szilárd, de nem szolgálai” szövetségről beszélt, és az Amerikai Egyesült Államokkal való „hatékony” együttműködést szorgalmazta. A politikai körökben nagy port kavart beszédből David Cameron gondolatai visszhangzottak, aki a 2001. szeptember 11-i események ötödik évfordulóján az „alázatosság és türelem” fontosságát hangsúlyozta a külpolitika területén. Hague beszéde – Amerika és Nagy-Britannia erkölcsi válságáról és a szigetország ázsiai és csendes-óceáni kapcsolatainak erősítéséről – Washingtonban a különleges kapcsolat újraértelmezésének szükségességét vetítette előre.

A beszéd fatális hibája a szolidaritás érzésének hiánya volt, hiszen brit katonák ezrei harcolnak együtt amerikai társaikkal Irakban és Afganisztánban. A brit erők különösen fontos szerepet játszottak a biztonság fenntartásában Irak déli részén az iráni beavatkozás és a síta milíciák időszakos támadásai dacára, valamint Afganisztán déli tartományaiban a tálibok és az Al Kaida elleni harcok során.

Talán a különleges viszonyból, valamint *George W. Bush* és Tony Blair közeli kapcsolatából adódó legnagyobb előny Nagy-Britannia számára az alig észrevehető biztonsági kötelék és a titkosszolgálati együttműködés. Az amerikai titkosszolgálat segítségével sikerült például megghiúsítani az Al Kaida 2006. szeptember 11-ére tervezett, nagyszabású támadását brit célpontok ellen. Ennek ellenére az atlanti együttműködés nem feltétlenül a legnépszerűbb és legtöbb szavaza-

tot hozó politika, de alapvetően brit érdekeket képvisel.

A különleges kapcsolat erősíti a britek befolyását a nemzetközi politikában. Ebből adódóan a szövetség gyengülése jelentősen sértheti a brit stratégiai érdekeket, hozzájárulhat az Európai Unió belüli nemzeti szuverenitás elvesztéséhez, illetve a brit globális hatalom és a két nemzet közötti szoros pénzügyi, kereskedelmi és befektetői kapcsolatok gyengülését eredményezheti.

Sajnos a konzervatív párt egyre inkább növekvő amerikaellenességgel veti bele magát a választási kampányba, s féltő, hogy elkövetik ugyanazt a hibát, amelyet *Gerhard Schröder* a 2002. évi választások során. Az amerikai-német viszony katasztrofálisan megromlott, virtuális hidegháborút eredményezve a két fél között Schröder 2005-ös távozásáig. Ha a konzervatívok 2009-ben vagy 2010-ben hatalomra jutnak, a Fehér Ház és a Downing Street közti kapcsolat merevvé válhat, függetlenül attól, hogy Amerikában melyik párt birtokolja majd a hatalmat. Bush elnök 2009. januári távozását követően nem valószínű ugyanis, hogy az amerikai külpolitika és a terrorizmus elleni harc megnyerésének célja megváltozna, s Washingtonban mindkét párt inkább kerüli a konzervatívok által alkalmazott negatív hangnemet az angol-amerikai kapcsolatra való tekintettel.

Még nem késő, hogy a konzervatív párt egy hagyományosabb és pragmatikusabb külpolitikát támogasson inkább, s felismerje a szövetségben rejlő hatalmas érdekeket. A brit és amerikai vezetőknek az angol-amerikai nemzetközi vezető szerep megőrzése érdekében egy erős atlanti szövetséget kellene fenntartaniuk.

Az Egyesült Államoknak és Nagy-Britanniának sok közös érdeke és célja van: a nemzeti szuverenitás védelme, a had-

erő bevetése a nemzetközi biztonság fenntartása érdekében, a szabad kereskedelem elősegítése és az emberi jogok védelme. A két-három éven belül nukleáris hatalomként fellépő Irán lefegyverzése és az Al Kaida elleni világméretű háború folytatása csak atlanti összefogással valósítható meg. A szabad világ jövője tehát a két nemzet különleges kapcsolatának, szövetségének továbbélésétől függ.

KOZENKOW JUDIT

Versengő együttműködés

EDWARD C. PRESCOTT: COMPETITIVE COOPERATION
THE WALL STREET JOURNAL, 2007. FEBRUÁR 15.

A szerző a Minneapolisi Federal Reserve Bank senior pénzügyi tanácsadója, valamint a közgazdaságtan professzora az Arizoniai Állami Egyetem keretében működő W. P. Carey School of Business-en. Munkásságát 2004-ben közgazdasági Nobel-díjjal jutalmazták. A következő írásában a nemzetközi verseny jólétnövelő hatásait vizsgálja.

A közgazdászok egyik leghálátlanabb feladata elmagyarázni a társadalomnak, hogy miért is lesz jobb hosszú távon mindenkinek, ha hagyjuk, hogy bizonyos iparágak elsorvadjanak és az ott dolgozók elveszítsék munkájukat. Még nehezebb mindezt elfogadtatni, ha ez az egyébként dicsért globalizáció nevében történik. Számos ember úgy véli, köztük sok politikus is, hogy a kormány felelősége megvédeni országa iparát, munkarejét és jólétét a külföldi verseny erőivel szemben. Sőt, szerintük ez a kormány legfontosabb gazdasági feladata.

Ugyanakkor ez a feltevés korántsem helyes. A kormányoknak elsősorban arra kellene törekedniük, hogy lehetővé

tegyék a lakosság számára, hogy saját lehetőségeik és nyitott nemzetközi piacok mellett biztosítani tudják megélhetésüket. Az állami gazdasági beavatkozásokat minimálisra kell szorítani, azonban ez nem jelenti azt, hogy ne lenne szükség rövid távon például támogatásokra azok számára, akiket kiszorított a külföldi verseny. A támogatás azonban nem jelenthet hosszú távú védelmet, ehelyett inkább a felkészülést kell elősegítenie.

Abból, hogy egy ország nyitott a nemzetközi versenyre, még nem következik, hogy nem fog beavatkozni a nemzetközi piacokon. A nemzetközi kereskedelmi viszonyok igen összetettek, és sajnos képmutatástól sem mentesek, ebben a tekintetben az Egyesült Államok és a szabadkereskedelem többi „bajnoka” is ségyellheti magát. De általános értelemben beszélve, könnyen belátható, hogy azok az országok, amelyek megnyitják határait a nemzetközi verseny előtt, egyben a leggazdagabb országok is.

Ez több egyszerű összefüggésnél. A nyitottság nagyban hozzájárul ahhoz, hogy a fejlődő nemzetek életszínvonala közeledjen a gazdagabb országokéhoz. Nem azokról a nemzetekről beszélünk, ahol a lakosság szélsőséges szegénységgel, járványokkal, háborús csapásokkal, társadalmi feszültséggel és éhínséggel kénytelen szembenézni. Ezek rendkívül súlyos problémák, kezelésükre még az elmélet szintjén sem sikerült eddig kielégítő megoldásokat találni. Most azokkal az országokkal foglalkozunk, ahol adottak a növekedés feltételei, de ezeket elnyomják a protekcionista politikák és a nem versenyképes intézmények. A világ népességének nagy többsége ilyen országban él.

Nézzünk néhány történelmi tényre. A Római Szerződés aláírásával 1957-ben Franciaország, Olaszország, Belgium,

Nyugat-Németország, Luxembourg és Hollandia egységbe tömörültek. Ezeknek az országoknak a termelékenységére a szerződést megelőző hat évtizedben átlagosan 55 százaléka volt az Egyesült Államokénak, 1957 után viszont mindössze 25 év alatt beérték az USA-t.

A sorsdöntő gazdasági szerződés aláírásakor a hat alapító állammal közel egyenrangúnak számított három ország: Dánia, Írország és az Egyesült Királyság. A következő években azonban furcsa fordulat vette kezdetét: a három ország egyre hanyatlott az Európai Gazdasági Közösséget létrehozó társaikhoz képest. Végül 1973-ban csatlakoztak a Hatokhoz és gazdasági helyzetük ezt követően javulni kezdett. Időbe telt, de ma az Egyesült Királyság éppoly termelékeny, mint Németország.

A történet 1980-ban folytatódik, amikor Spanyolország, Portugália és Görögország csatlakozott a klubhoz. Spanyolország lényegében felzárkózott a sereghöz, Portugália és Görögország pedig csökkentette a különbségeket. 1995-ben Ausztria, Svédország és Finnország is csatlakozott, és relatív javulást mutattak a csoporthoz képest, holott a csatlakozást megelőzően mögöttük kullogtak. És vajon mi a helyzet a 2004-ben csatlakozott tíz országgal? Bár még korai lenne bármit kijelenteni, de a pozitív változás jelei már érezhetőek.

Mi magyarázza ezt a jelenséget? Nagyrészt az élénkülő verseny, hiszen az egyes csatlakozó államok vállalatának már nem csak egymással, hanem a többi tagállam vállalataival is versenyezniük kell. Európa példája mellett hasznos egy pillantást vetni az Egyesült Államok helyzetére is, ahol a jólét nagyrészt a tagállamok iparágai között folyó egészséges versenyre vezethető vissza. A versengő kooperáció nem tudatosan jött létre, de napjainkra olyan intézménnyé vált,

amely garantálja az életszínvonal folyamatos emelkedését.

Ugyanez a versengő kooperáció indította be Európa motorját 50 évvel ezelőtt, de más nemzetközi példák is akadnak a nyitottság előnyeiről. Tajvan, Szingapúr, Japán, Dél-Korea és Hong Kong igazán gyors növekedése azután indult be, hogy elkötelezték magukat a nemzetközi verseny mellett. Döntésük emberek millióinak életén javított.

Latin-Amerikában azonban sajnos úgy tűnik, hogy megjelentek a protekcionizmus káros következményei. *Jim Schmitz* és *Lee Ohanian* tanulmánya kimutatta, hogy míg Európában az egy főre jutó GDP 1951 és 2001 között az Egyesült Államokhoz viszonyítva 68 százalékkal növekedett, Ázsiáé pedig 244 százalékkal, addig Latin-Amerikáé 21 százalékkal csökkent. Az utóbbi adat még meglepőbb, ha hozzátesszük, hogy 1950-ben az egy főre jutó GDP Latin-Amerikában még 75%-kal felülmúlta az ázsiait. A szerzők többféle bizonyítékkal szolgálnak arra, hogy a versenykorlátozások a felelősök az alacsony latin-amerikai növekedésért. A helyzet azonban nem reménytelen, vannak bizonyos iparágak a régióban, amelyek nyitottak a versenyre (például a chilei rézgyártás, vagy a brazil vasércszektor). Mikroszintű adatokra támaszkodó tanulmányok feltárták, hogy ezen iparágak tekintetében a latin-amerikai termelők méltó ellenfelei nyugati társaiknak.

A tehetős országok termelékenységében és jólétében is akadnak különbségek. Ezen eltérések magyarázatában gyakran említik kulcstényezőként az átlagos adórátát, az igazi magyarázatot azonban alighanem a nyitottság foka jelenti. A protekcionizmus meggyőző elmélet, ám a csábításának engedő gazdaságok előbb-utóbb csalódnak. A versenynek szabad teret engedő országok viszont

képesek prosperitást biztosítani polgárainknak. Ezt a tanulságot az Egyesült Államoknak, a versengő növekedés mintáinak is meg kellene szívlelnie.

A nyitottság arra ösztönzi az embereket, hogy hasznosítsák vállalkozói képességeiket és társadalmi többletet termeljenek. A protekcionizmus viszont arra, hogy megvédjék már megszerzett járadékaikat. A társadalmi többlet növeli az életszínvonalat, ami további gazdasági növekedést gerjeszt, az pedig újabb társadalmi többletbe vezet, és így tovább. A járadékok védelme viszont akadályozza a növekedést és elszegényíti az embereket.

A világ valamennyi polgára érdekelt életkörülményei javításában, ám verseny nélkül nem tudják kibontakoztatni képességeiket. A Római Szerződés 50. születésnapja jó alkalom arra, hogy eltöprengjünk azokon az előnyökön, amelyeket a versengő együttműködés nyújthat az embereknek. azzal a reménnyel, hogy a világ egyre több állampolgára élvezhet majd hasonló előnyöket a következő időkben.

MAYER ÁGNES ZSÓFIA

Téveszmék és migráció

ECONOMIC FOCUS: MYTHS AND MIGRATION

THE ECONOMIST, 2006. ÁPRILIS 6.

Amerika, a nemzet, amelyet bevándorlók és leszármazottaik alapítottak, újra és újra szembesül azzal a problémával, hogy hogyan állítsa meg az országba belépni szándékozó emberáradatot. A kongresszus egyaránt fontolgat bevándorlóellenes és őket támogató politikákat, felmerült a mexikói határ mentén egy fal felépítése, keményebb szankciók kirovása az illegális munkavállalókra, de javaslatot tettek egy vendégmunkás-program elindítására is. A bevándorlókat támogatók

véleménye szerint a külföldiek az amerikaiak által be nem töltött állásokat foglalják el, míg az ellentábor azt állítja, hogy kiszorítják a hazai munkavállalókat.

Az egyetlen közös álláspont, amely szerint a bevándorlás leszorítja az amerikai munkások bérét, különösen a felsőfokú végzettségűekét, gyakran eltúlzott. Miért lehetséges ez? Az elmúlt 25 évben *az amerikai jövedelmek eloszlása egyenlőtlenebbé vált*: bár az átlagos fizetések lassan növekedtek, az alacsony képzettségűek reálbére mégis csökkent. A bevándorlás valószínűleg részben okolható ezért, mivel az országba érkező külföldiek nagy többsége alacsony képzettségű. Egy 2000-ben készült felmérés szerint az aktív munkavállalók 13%-a volt bevándorló, akiknek több mint fele legfeljebb nyolc általánossal, vagy annál alacsonyabb végzettséggel rendelkezett.

A bevándorlás és a bérek közötti kapcsolat még a tiszta elméletben sem egyértelmű, hiszen a bér a tőkekínálat és a munkaerő-kínálat együttes függvénye. A külföldi munkavállalók beáramlása növeli a munkaerő-kínálatot, így leszorítja a béreket. Az olcsóbb munkaerő azonban potenciálisan növelheti a munkaadók profitját. Az extraprofitot újra befektetik, ami növeli a munkaerő-keresletet. A tőke alkalmazkodása révén a bevándorlás munkabérekre gyakorolt hatása végül semleges lesz, hacsak a bevándorlás meg nem változtatja a munkaerő termelékenységét.

Ha a bérek átlagosan nem is változnak, a bevándorlás mégis módosíthatja az egyes csoportok reálbérét. Abban az esetben ugyanis, ha alacsony képzettségű munkavállalók érkeznek, a hazai alacsony képzettségű dolgozók bére csökkenni fog a kínálat növekedése következtében. Ellenkező lehet a hatás, ha a bevándorlók hiányszakmákat töltenek be. Ahhoz, hogy a bevándorlás bérekre gya-

korolt hatását felmérjük, tudnunk kell, hogy a tőke milyen gyorsan alkalmazkodik, és a külföldi munkavállalók milyen mértékben képesek helyettesíteni a hazai munkaerőt.

Akár az elmélet, az empirikus bizonyítékok sem túl meggyőzőek. *David Card*, a kaliforniai egyetem kutatója az eltérő nagyságú migráns populációkkal rendelkező városok bérszínvonalát hasonlította össze, és arra a következtetésre jutott, hogy nincs szignifikáns kapcsolat a bevándorlók aránya és az alapszintű végzettséggel rendelkező munkások bére között. Card kritikusi arra hivatkoznak, hogy a bevándorlók földrajzi elhelyezkedése nem véletlenszerű, elképzelhető ugyanis, hogy a hazai munkavállalók inkább elköltöznek azokból a városokból, ahol sok a bevándorló, mintsem versenyezzenek velük az állásokért. A bevándorlás tehát közvetve növeli más városokban az alacsony képzettségűek kínálatát, és így lenyomja bérüket. Card szerint azonban kevés a bizonyíték ezen álláspont igazolására.

A Harvard Egyetem kutatója, *George Borjas* a nemzeti béradatokból vezette le a bevándorlás hatásait oly módon, hogy a népességet iskolázottság és munkatapasztalat alapján csoportokba sorolta. Feltételezve, hogy a hazai és a külföldi munkavállalók csak az egyes kategóriákon belül helyettesíthetik egymást, azt a következtetést vonta le, hogy 1980 és 2000 között a bevándorlás az átlagbérek 3%-os csökkenését eredményezte, a középiskolát el nem végzettek esetében azonban ez az érték már 8% körülire tehető.

A bevándorlás ellenzői *George Borjas*-t szövetségesüknek tekintik, ám ezek az adatok nem tartalmazzák a magasabb profit ellensúlyozó hatását. Ha felteszszük, hogy a tőke alkalmazkodik, akkor *Borjas* szerint az átlagbérek változatla-

nok maradnak, és az alacsony képzettségűek bércsökkenése is csak 5% körülire tehető.

Gianmarco Ottaviano, a bolognai egyetem kutatója, valamint *Giovanni Peri* a kaliforniai egyetemről tovább finomítják *Borjas* eredményeit. Kétségbe vonják, hogy az egyes kategóriákon belül valóban tökéletesen helyettesítik-e egymást a hazai és külföldi munkavállalók, hiszen ugyanazon végzettséggel általában más-más iparágakban helyezkednek el. Ezt a tényt is figyelembe véve arra a következtetésre jutottak, hogy 1980 és 2000 között a bevándorlás csupán 0,4%-kal csökkentette a középiskolai végzettséggel nem rendelkezők bérét.

Egyik tanulmány mellett sem foglathatunk egyértelműen állást, de összefoglalásul elmondható, hogy a bevándorlás az elmúlt évtizedekben csak csekély negatív hatást gyakorolt az alacsony végzettségűek bérére. Márpedig ha a kongresszus csökkenteni akarja a jövedelmi egyenlőtlenségeket, nem a határmenti fal építése a megfelelő megoldás.

KOZENKOW JUDIT

Gazdasági modell a világ számára

ARNDT CHRISTIANSEN: WIRTSCHAFTSMODELL FÜR DIE WELT
FRANKFURTER ALLGEMEINE ZEITUNG 2007.01.15.

A cikk egy könyvet ajánl figyelmünkbe, amelynek fő kérdése: létezik-e német kapitalizmus? A kapitalizmus liberálisabb, angolszász változatától való megkülönböztetéseként a német gazdasági rendszert gyakran „szociális piacgazdaságként” emlegetik. Ezt az elnevezést *Ludwig Erhard* és *Alfred Müller-Armack* vezette be a háború utáni időkben. Az összehasonlító kapitalizmus elemzés, mint interdiszciplináris kutatási terület sokat fejlődött azóta. A német változat fő

jellemzői a gazdasági kapcsolatok hosszú távú szemlélete, a tartományok nagy befolyása, a kettős oktatási rendszer és a szociális biztonság kifejezett hangsúlya. Márpedig a kötet (*Wirtschaftsmodell für die Welt. Die Soziale Marktwirtschaft in der Diskussion. Szerkesztette: Volker Berghahn, Sigurt Vitols. Campus Verlag, Frankfurt 2006.*) érvelése szerint e tulajdonságok komparatív előnyt jelenthetnek a magas szintű tudást igénylő, differenciált termelésben.

A kapitalizmus német változatának történelmi gyökereit és jövőbeli kilátásait sok szempontból tárgyalták már. A mű újdonsága elsősorban interdiszciplináris voltában keresendő: a tizenhárom fejezetben a szerzők a történelem, a társadalomtudományok és a közgazdaságtan szempontjait is figyelembe veszik, mind ezt tömör, olvasmányos stílusban. A szerzők inkább a többoldalú érvelésre helyezik a hangsúlyt és kevesebb az átfogó irodalmi szemléletre.

Kiváló indítás *Jürgen Kocka* kritikus és értékelő bevezetője. Az azt követő két fejezetben a szerzők történelemtudományi és politikai gazdaságtani alapokon foglalják össze a téma szakirodalmát. Figyelemre méltó, ahogy a vita súlypontja idővel egyre inkább eltolódott: a nyolcvanas években még a német és japán gazdasági modellt tekintették vezetőnek, ám később az ázsiai „kistigrisek”, majd az Egyesült Államok kerültek előtérbe.

A kötet többi tanulmánya három tematikus blokkra oszlik, ezek a német ipari rendszer történetével, a tömegfogyasztás fejlődésével és a szociális piacgazdaság jövőbeli kilátásaival foglalkoznak. Ez az utolsó blokk különösen érdekes. *Ank-le Hassel* igen kritikus véleménye szerint sem az államnak, sem a tartományoknak nem sikerült a foglalkoztatott nők érdekeit megfelelően figyelembe venni. Egyre növekvő nehézséget jelent továbbá a

fiatalok szakképzése. Úgy tűnik, hogy a német rendszer egyik esetben sem képes alkalmazkodni a megváltozott (világ-) gazdasági feltételekhez. *Werner Abels-hauser* és *David Soskice* némileg optimistább álláspontot képviselnek, szerintük a német gazdaság csekély alkalmazkodóképessége is elég. Ugyanakkor arra figyelmeztetnek minket, hogy Németország sajátos erejét nem szabad könnyelmű reformokkal veszélyeztetni.

KIRÁLY NÓRA

A szegények és a kereskedelem

MICHAEL SPENCE: HOW POOR COUNTRIES GET

RICHER; TRADE IS INDISPENSABLE

THE WALL STREET JOURNAL, 2007. JANUÁR 23. ÉS 24.

Michael Spence, a Stanford Egyetem Nobel-díjas professzora, a Hoover Intézet munkatársa a The Wall Street Journal-ban megjelent kétrészes cikksorozatában arról ír, hogy a világgazdaság milyen lehetőségeket biztosít a fejlődő országoknak gazdaságuk bővítéséhez. A szerző Kína, India és más ázsiai országok példáján keresztül mutatja be a tartós növekedés eddig megfigyelt „kellékeit”.

A tartós gazdasági növekedés jelensége a második világháború óta figyelhető meg a világ számos országában. A cikk során a GDP növekedési ráták esetén a „magas” jelző 7%-nál nagyobbat jelent, a „tartós” szó pedig 25 éves vagy annál hosszabb időintervallumra utal.

A tartósan növekvő országok közül Kína a legismertebb, igaz, mind földrajzi kiterjedése, mind népessége miatt különleges példa. India is dinamikus fejlődésnek indult az utóbbi időben, bár még nem tudhatjuk ez mennyire lesz tartós. Tartós növekedést jelenleg Botswana,

Hong Kong, Indonézia, Szingapúr, Malajzia, Thaiföld, Tajvan, Omán, Málta, illetve a már említett Kína esetében figyelhetünk meg, és a pozitív példák azt mutatják, hogy a növekedés jó hatással van az emberekre, nyitottabbá válnak, ami végző soron állami, társadalmi szinten is kedvező, és az ország nemzetközi megítélésének is jót tesz.

A jövedelem növekedésének három fő hajtóereje van: a beruházások, a technológia fejlődése és a munkavállaló népesség termelékenységének növekedése. Ez utóbbi főleg akkor jöhet létre, ha egy kevésbé termelékeny szektor munkaerőtöbbletét átirányítják egy másik, termelékenyebb ágazatba.

Bár minden növekedési folyamat eltérő, létezik néhány olyan „kellék”, amely nélkülözhetetlennek tűnik az eddig megfigyelt növekedési pályák alapján.

Az egyik ilyen elengedhetetlen jellegzetesség a működő *piacgazdaság*, azaz egy olyan decentralizált rendszer, amelyben egyértelműek a tulajdonjogok és az árak helyes jelzéseket adnak a szereplőknek. A gazdaságirányítás központosítására irányuló kísérletek az erőforrások nem megfelelő elosztása miatt mind kudarcba fulladtak.

A növekedés velejárója a nagy mértékű *megtakarítás és beruházás* (ami akár a GDP 25%-át is meghaladhatja). Ez a magas megtakarítási és beruházási hányad még a növekedés korai szakaszában is jellemző, amikor az egy főre jutó jövedelem még alacsony (Kínában például 35–45% között mozog a két ráta). Döntőek lehetnek az állami beruházások, különösen az infrastruktúra- és oktatásfejlesztés, mivel általuk emelkednek a magánbefektetések megtérülési rátái.

A harmadik kulcsfontosságú tényező a növekedés során az *erőforrás-mobilitás*. Semmiképp sem járható út az, hogy mindenki ugyanazt teszi, amit eddig,

csak egy kicsit hatékonyabban. Új tevékenységekbe kell kezdeni a régebbiek „rovására” – *Schumpeter* ezt a folyamatot nevezte *kreatív rombolásnak*. Ebből gyakorlatilag az következik, hogy a gazdaság összetétele – vállalati szinten is – folyamatosan változik. Korábban például Japán vagy Dél-Korea a munkaintenzív termelés központjai voltak, mára azonban jelentős átalakuláson mentek keresztül. A növekedés megindulásakor általában a mezőgazdaság a legnagyobb munkáltató, éppen ezért többnyire ebben a szektorban alakul ki munkaerő-felesleg, ami arra kényszeríti az embereket, hogy városokba költözzenek és termelékenyebb iparágakban helyezkedjenek el. A mezőgazdaságot így szinte nem éri veszteség, hiszen csupán a kihasználatlan munkaerőt veszíti el. Kínában is ez a tendencia volt jellemző. Az egy főre jutó GDP és az egy munkavállalóra jutó GDP közötti különbség növekedését az utóbbi javára a vidéki lakosok számának csökkenése jelentősen befolyásolja. Ez a változás a kormányzatnak is kihívást jelent, hiszen az évente vándorló népesség elérheti a lakosság 1%-át, ami Kínában 13 millió embert jelent. Ezeknek az embereknek megfelelően kiépített infrastruktúrára és állami szolgáltatásokra lesz szükségük az új lakóhelyükön.

Az átalakulás miatt eleinte növekedni fognak a jövedelmi különbségek. Ennek kiegyenlítése is az állam feladata, hiszen ha az egyenlőtlenségek megmaradnak, akkor az emberek elveszítik a bizalmukat a fejlődésben, és az állami beruházások támogatottsága is csökken. A jövedelmek megfelelő újraelosztása tehát nélkülözhetetlen, például az állami szolgáltatások (egészségügy, oktatásügy, nyugdíjak, infrastruktúra) minőségének javításán keresztül. A tényezőáramlás visszafogását szolgáló kormányzati erőfeszítések a gazdasági növekedés ütemét is lassítanák.

Olyan eszközöket kell tehát keresni, amelyek ezt a lassulást minimálisra csökkentik, és nincsenek hatással a vállalatok nemzetközi versenyképességére.

Valószínűleg a tartós növekedés egyik legfontosabb oka a világgazdasági keresletnövekedés, illetve növekvő mértékű nemzetközi erőforrás-áramlás. A háború utáni időszakban a nemzetgazdaságok egyre erősebben integrálódtak a világgazdaságba, az ezzel járó exportnövekedés pedig kiindulópontja lehet a tartós növekedésnek. A kereskedelmi akadályok szisztematikus leépítése csökkentette a szállítás költségeit, az új kommunikációs csatornák megjelenése pedig szintén segítette az integráció szintjének növekedését az elmúlt 55 évben. Ezáltal a világgazdasági hatások a tartós növekedés egyik legfőbb forrásává léptek elő.

A globális gazdaságból három tényező is hatással van egy ország növekedésére: a *kereslet*, a *technológia* és a *beruházások*. Mivel egy szegényebb országban a kereslet hamar korlátokba ütközik, és szerkezete sem ideális, ezért az első fontos feladat annak feltárása, hogy milyen exportstruktúra felel meg az ország komparatív előnyeinek. Ha ezt sikerül megtalálni, akkor az ország gazdasági növekedése elérheti a beruházás, illetve megtakarítás által meghatározott rátát, mivel a termelés növekedését már nem a belső kereslet ösztönzi. A beruházások először az exportra termelő iparágakban jelennek meg, amelyek olyan ütemű fejlődésnek indulhatnak, hogy magukkal rántják a gazdaság többi szegmensét is. Az export által vezérelt tartós növekedés folyamatát figyelhettük meg Japánban, Dél-Koreában, Szingapúrban és most Kínában is. A fejlődő országoknak továbbá, Kína kivételével, többnyire megvan az az előnyük, hogy a világpiachoz viszonyított méreteik elhanyagolhatóak. Képe-

sek arra, hogy felhasználják parlagon heverő erőforrásaikat, tehát az exportra termelés nem fogja vissza a többi szektor termelékenységét. A gyors növekedési ütem azonban fokozatosan lassulni fog, és egy idő után beáll a fejlett országokra jellemző szintre.

A második fontos világgazdaságból meríthető erőforrás a *technológia*. Jelentősége, hogy az adott fejlődő országnak nem kell kutatás-fejlesztéssel bajlódnia, hanem kész technológiát kaphat. A know-how úgy képes áramolni országok között, hogy egyiknek sem szükséges lemondania róla a másik javára, hiszen ha az egyik megvásárolja, akkor mindkét fél rendelkezésére áll. Egy lehetséges módja a technológia importálásának a *közvetlen külföldi beruházások* ösztönzése, ám nem ez az egyetlen megoldás. Kína és Japán példája jól szemlélteti, hogy a diákok külföldi tanulmányainak ösztönzése is fontos eszköz lehet.

A *beruházások* jelentik azt a harmadik területet, ahol a globális gazdaság szerepe vitathatatlan. Az egyik lehetőség a már említett közvetlen külföldi beruházás, amely csekély részaránya ellenére (az összes beruházás mintegy 20%-a tartozik ebbe a kategóriába) a technológia, a know-how importja és a piacok bővítése miatt rendkívül hatékony.

A hazai megtakarításoknál magasabb hozamot azonban nem csupán a közvetlen külföldi beruházásokkal érhetjük el, hanem pénzügyi beruházással is. Ám a beruházások ezen fajtája sokkal kockázatosabb és könnyen a visszájára fordulhat, ami vagyoni összeomláshoz vezethet és zavarokat kelthet a bankrendszerben is. A tapasztalatok ugyanis azt támasztják alá, hogy ha az információáramlás fejletlen, akkor megismétlődhetnek az 1990-es évek valutaválságai. Emiatt tehát megfelelő szakképzésre, tapasztalatokra, illetve gyakorlatias megközelítésre van

szükség, mielőtt egy ország ehhez az eszközhöz nyúlna.

A jelentősebb összegű tőkebehozatal azonban mérsékelheti az export dinamikáját, ugyanis a megtakarítási rátánál magasabb beruházások erősíthetik a hazai valutát, ami negatívan befolyásolja az exportot és a növekedés lassulásához vezethet.

A világgazdaság adta lehetőségek kiaknázására gyakran maga az állam vállalkozik, állami beruházások formájában. Állami hitelfelvételnek azonban csak akkor van értelme, ha a fiskális képességek megfelelőek, és az ország politikai vezetése hiteles. Napjainkban azonban sokkal inkább az a tendencia érvényesül, hogy az országok inkább tartalékokat halmoznak fel tőkeforgalmi mérlegük többlete révén.

Ahogy gazdagodnak a fejlődő országok, úgy lesz egyre fontosabb számukra a hazai kereslet, hiszen a felkapaszkodó szakasz után az ország már nem támaszkodhat csupán az exportra (mint ahogy Japánban is láthattuk a kilencvenes években: egy idő után a megnövekedett hazai fogyasztás gerjesztette tovább a növekedést).

A fent vázolt folyamatot többen támadták, arra hivatkozva, hogy számos fejlődő országban a munkaerő az egyetlen szabad erőforrás, mégsem képesek a munkaintenzív iparágakban felvenni a versenyt például Kínával és Indiával, amelyek méretükből adódóan nem csak munkaerővel vannak bőségesen ellátva, hanem egyéb erőforrásokkal is. Az ilyen kritikák azonban több tényezőt is figyelmem kívül hagynak. Egyrészt a munkaintenzív ágazatokban még mindig rengeteg rést lehet találni, amire szakosodni lehet. Másrészt e két ország fogyasztása a növekedés következtében egyre nagyobb lesz, és kitűnő célpontot fognak jelenteni a fejlődő országok exportjának.

Röviden összefoglalva, a világgazdaság továbbra is támogató hátteret biztosít egy-egy ország gazdasági fejlődéséhez. A Föld népességének 40%-át számláló Kína és India éppen a gyorsan növekvő szakaszukban vannak, és Ázsiát is húzzák magukkal. A világ más pontjain is találkozhatunk dinamikusan bővülő gazdaságokkal (akár Afrikában, akár Latin-Amerikában), amit a fogyasztási cikkek árának növekedése is jelez. A második világháború óta most érteztünk el a fejlődés számára legalkalmasabb időszakhoz. A nemzetközi kereskedelem gyorsabban növekszik mint a globális GDP, illetve a technológia és tudás áramlása is egyre kisebb tranzakciós költségek mellett valósul meg. A legfontosabb azonban az, hogy a feltörekvő piacoknak megvan a lehetőségük arra, hogy a más országok tapasztalatait felhasználják, és elkerüljék azokat a hibákat, amelyekhez a sötétben tapogatódzás vezet.

JAKUBEK RENÁTA

Európa 50 éves

JEAN-CLAUDE TRICHET: 'EUROPE' TURNS 50
THE WALL STREET JOURNAL, 2007. MÁRCIUS 23.

Az Európai Központi Bank elnöke az Európai Közösségek fennállásának 50. évfordulójára írt kommentárjában áttekinti az európai integráció fejlődését.

Európa sikereit egyedül a II. világháború utáni politikai elit célkitűzésének és elszántságának köszönheti. *Jean Monnet* kezdeményezésére 1951-ben Párizsban létrehozták az Európai Szén- és Acélközösséget, majd 1957-ben Rómában megkötötték a Római Szerződéseket. Szimbolikus jelentősége volt annak, hogy éppen Rómát, az Európát egykor egységbe kövácsló birodalom fővárosát választotta színhelyül a hat alapító szerződő fél. Vi-

lágraszóló siker volt akkoriban az Európai Gazdasági Közösség és az Európai Atomenergia Közösség létrejötte. Három évvel a politikai és védelmi unió bukását követően a légkör nem kedvezett az állami szuverenitás részleges feladásának, ráadásul az üzleti körök és a nemzeti bürokráciák is aggódva figyelték a külföldi versenytársakat korlátozó kereskedelmi akadályok lebontását.

Később, bár 1968-ra létrejött a vámunió, az olajválságokra adott eltérő gazdaságpolitikai válaszok kezdték szétforgácsolni Európát. Mégis 1986-ban az Európai Egységes Okmány elfogadásával megszületett az emberek, áruk, szolgáltatások és tőke szabad áramlását biztosító egységes (belső) piac, amely erőteljesen ösztönözte a tagállamok közti kereskedelmet, a gazdasági növekedést és a munkahelyteremtést.

Az egyre szorosabbá váló együttműködés mellett az unió térben is terjeszkedett. A hat alapító államból mára 27 tagállam lett, és további országok kérik becsatásukat az Európai Unióba. A bővülés egyik leglátványosabb példája, hogy mostanra már egy volt kommunista ország, Szlovénia is tagja az egységes valutaövezetnek.

A Római Szerződések sok és esetenként merész távlati céljai között még nem szerepelt a valutaunió gondolata. Nem is szerepelhetett: Európa is részese volt a globális Bretton Woods-i rögzített árfolyamrendszernek. A hetvenes években a rendszer összeomlása komoly fenyegetést jelentett a gazdasági integráció folyamatára, de végül megszületett a Gazdasági és Monetáris Unió, amelynek az árstabilitás lett az elsődleges célja. Bár 15 évvel ezelőtt még sokan kételkedve figyelték az euróról folyó tárgyalásokat, az ezek eredményeként létrejött valutaövezet árstabilitása közvetlen társadalmi hasznot jelent 317 millió állampolgár

számára. Az árstabilitás mellett azonban további előnyökkel is járt az euró bevezetése. Először is a valutaunió védőernyője alatt Európa könnyebben állta a sarat a külső sokkokkal, így például a szeptember 11-ét követő eseményekkel, a "dot-com buborék" kipukkanásával vagy az olajáremelkedéssel szemben. Másodszor pedig az euró a gazdasági fejlődés előmozdítójának is bizonyult. Növelte az árak összehasonlíthatóságát és fellendítette a belső kereskedelmet. Az eurózónán belüli inflációs várakozások letörése csökkentette a hitelfelvétel költségeit, ezáltal élénkítve a beruházásokat, a gazdasági növekedést és a foglalkoztatottságot.

A fenti előnyöket ma is élvezzük, de új kihívások is várnak ránk. A tudomány és technológia robbanásszerű fejlődése mellett a feltörekvő gazdaságok teljesítménye is erős fenyegetés Európa számára. Ahhoz, hogy az elkövetkező ötven évben hasonló virágzásban lehessen részünk, mint az elmúlt ötvenben volt, a jegybankelnök szerint Európának be kell hoznia tudásbeli lemaradását, támogatnia kell az oktatást és a szakképzést, fejlesztenie kell a kutatás-fejlesztési szektort, tökéletesen egységesítenie kell a pénzügyi piacait, továbbá meg kell nyitnia és dinamizálnia kell a munkaerőpiacait.

„Régi” és „új” Európa helyett egyetlen, egyszerre régi és új Európa létezik, amely egyaránt rendelkezik 2000 év bölcsességével és 50 év fiatalságával. Európa felülkerekedik a jelenlegi politikai vitákon és elszánja magát a szükséges reformok mellett. Addig is az Európai Központi Bank elkötelezett marad a közép és hosszú távú árstabilitás mellett, ugyanis a bank így tud leginkább hozzájárulni a fenntartható fejlődéshez és a munkahelyteremtéshez.

Közgazdasági egyszeregy

STEFFEN J. ROTH KÖNYVÉRŐL

ARNDT CHRISTIANSEN: ÖKONOMISCHES EINMALEINS
FRANKFURTER ALLGEMEINE ZEITUNG 2007. 01. 22.

A közgazdaságtan, mint tudományos diszciplína alapjai első hallásra nem igazán érthetőek. A probléma már rögtön ott kezdődik, hogy a közgazdászok – mint általában a szakértők – a saját szakkifejezéseiket használják, mint például az „alternatív költség” (az a haszon, amelyet a választott alternatíva érdekében elhalasztottunk) vagy a „határhaszon” (az a haszon, amelyet egy további egység fogyasztása következtében érünk). Ezekhez még az is hozzájárul, hogy a közgazdászok általában modellek alapján és különböző speciális feltevések segítségével érvelnek. Mindez egy újonc számára nem csak szokatlan, de bizonyos absztrakciós képességet is megkövetel. Egy bevezető jellegű közgazdaságtudományi mű megírása épp azért lehet nagy kihívás, mert egyrészt érthetően be kell mutatni a tárgy alapjait, másrészt meg kell őrizni a tudományos színvonalat.

Steffen Roth ezt a kihívást igen eredeti módon győzte le (*Közgazdaságtan kezdőknek, Verlag Lucius&, Stuttgart 2006.*). Rendkívül szisztematikus tárgyalásmódja sorra világítja meg az elhanyagolhatatlan alapfeltevéseket. Műve elején a módszertani individualizmust, mint a közgazdaságtan „alapvető érték-ítéletét” mutatja be. Ez egyrészt azt jelenti, hogy egy jószág értékét csak is az elfogyasztása által nyújtott haszon alapján lehet meghatározni. Másrészt ebből következik a közgazdaságtan azon törekvése, hogy a gazdasági és társadalmi jelenségeket – az elmélet szintjén legalábbis – egyéni cselekedetekre vezesse vissza. Ezzel ki is zárja azonban tárgyköréből a kollektív és szervezeti döntéseket és cselekvéseket, amelyeknek pedig komoly

hatásuk lehet az érdekcsoportok és a vállalatok viselkedésére is. Egy további alapkoncepció, amely ezzel szoros összefüggésben áll, a „Pareto-hatékonyság kritériuma”, mint a közgazdaságtan legfontosabb normatív ítélő mércéje. Eszerint a gazdaságpolitikai döntések csak akkor számítanak jólétnövelőnek, ha legalább egy személy hasznosságát úgy növelik, hogy a többié nem csökken.

A második, harmadik és negyedik fejezetben Roth a mikroökonómiai elmélet főáramát tárgyalja, ez magában foglalja a háztartás- és a vállalatelméleteket, valamint a piaci egyensúly kérdéskörét. Különösen jól sikerült az egyensúlyhoz vezető „fájdalommentes út” bemutatása. Egy áru mennyiségének csökkenése végül az árának növeléséhez vezet, és ennek következtében néhány kevésbé fizetőképes vevő kénytelen az érintett jószág fogyasztásáról lemondani. Roth könyve ötödik fejezetében a piac- és tervgazdaságot hasonlítja össze. Szemléletes a jóakaró diktátor Téalapóként történő ábrázolása. Roth ezzel kétségbe vonja az irányított gazdaság működőképességét.

A gazdaságpolitika alapjait a kötet hatodikától a kilencedikig terjedő fejezetei mutatják be. A könyv részletesen vizsgálja a piaci kudarcok elméletét, az elosztáseméletet és a meritokratikus javak problémáját, valamint a politika és a politikai tanácsadás közgazdasági értelmezését. Irodalomjegyzék, valamint egy részletes kulcsszógyűjtemény zárja a kötetet. Összességében Rothnak sikerült a közgazdaságtan „egyszeregyét” a kezdő közgazdászok számára érthetően bemutatnia. A közérthetőséget nagyban elősegíti a sok szemléletes példa és világos meghatározás, valamint az a tény, hogy mindezek érdekében Roth matematikai képletek helyett egyszerűen értelmezhető grafikus ábrákat használ.

KIRÁLY NÓRA

SZERZŐINKHEZ

A Köz-Gazdaság szívesen fogad a közgazdaságtudomány tárgykörébe tartozó minden olyan tanulmányt, amely hozzájárul a hazai közgazdasági gondolkodás fejlesztéséhez. A kéziratok elkészítésekor a szerkesztőség az alábbiakat kéri figyelembe venni:

A tanulmányokat elektronikusan kérjük elküldeni (balazs.szentivanyi@uni-corvinus.hu címre), lehetőleg MS Word (doc) formátumban

- Egy tanulmány átlagos hossza 1 szerzői ív (40 ezer karakter, szóközökkel együtt). Kérjük szerzőinket, hogy ettől legfeljebb kismértékben térjenek el felfelé.
- A tanulmány rendelkezzen rövid, legfeljebb 100 szavas összefoglalóval, amelyet angolul is el kell készíteni.
- A fejezetcímeket arab számokkal kérjük jelölni. Az alfejezetek esetén a főfejezet sorszámát is meg kell adni: 1, 1.1., 1.1.1., 1.2.2. stb.
- Az ábráknak és táblázatoknak legyen egyértelmű címe, illetve legyenek arab számokkal sorszámozva. A táblázat vagy ábra tartalma lehetőleg legyen a főszöveg ismerete nélkül is értelmezhető. Minden esetben szükséges az adatok forrását feltüntetni az ábra vagy a táblázat alatt.
- Egyenleteket, képleteket a sorok jobboldalán zárójelekbe tett arab számokkal kell jelezni: (1), (2) stb.
- Hivatkozások, jegyzetek
 - Hivatkozásokat a főszövegben, szögletes zárójelben kérjük megadni [szerző évszám] formátumban. Pl: [Szentés 1999]
 - Pontos idézeteknél minden esetben szükséges megadni az oldalszámot is [szerző évszám: oldalszám] formátumban. Pl. [Szentés 1999: 312]
 - Jegyzetek a főszöveg kiegészítésére szolgálnak, számukat a feltétlenül szükséges minimális szintre kérjük csökkenteni.
- Hivatkozott irodalom: a tanulmány végén kérjük felsorolni a szövegben hivatkozott irodalmakat az alábbiak szerint:
 - Könyvek
Szerző neve (kiadás éve): *Cím dőlt betűkkel*. Kiadó, kiadás városa
pl: Szentés T. (1999): *Világgazdaságtan*. Aula, Budapest
 - Könyvfejezetek
Szerző neve (kiadás éve): „Fejezet címe idézőjelek közt”. In: Szerkesztő neve: *Kötet címe dőlt betűkkel*. Kiadó, kiadás városa
pl. Stern, N. és Stiglitz, J. (1997): „A Framework for a Development Strategy in a Market Economy” in: Malinvaud, E. (szerk): *Development Strategy and Management of the Market Economy*. Oxford University Press, Oxford
 - Folyóiratcikkek
Szerző neve (megjelenés éve): „Cím idézőjelek közt” *Folyóirat neve dőlt betűkkel*. évfolyam(szám): oldalszámok.
pl: Kydland, F. E. (2006): „Aggregált mennyiségi elmélet” *Köz-Gazdaság* 1(2): 19-35.
 - Internetes hivatkozások: Szerző neve (megjelenés éve): *Cím dőlt betűkkel*. Teljes URL. Lekérdezés dátuma.
pl. Rodrik, D. (2006): *The Disappointments of Financial Globalization*. [http://ksghome.harvard.edu/~drodrik/The Disappointments of Financial Globalization \(November 2006\).doc](http://ksghome.harvard.edu/~drodrik/The%20Disappointments%20of%20Financial%20Globalization%20(November%202006).doc). Lekérdezve: 2007. 03. 13.

A Köz-Gazdaság fontosnak tartja, hogy a közgazdasági jelenségek művészi ábrázolását is bemutassa. Úgy gondoljuk, ez a pedagógiai munkát is segítheti, ezért – néhány más nyugati szaklaphoz hasonlóan – folyóiratunk is közöl egy-egy alkotást vagy részletet.

MÓRICZ ZSIGMOND: ROKONOK

(részlet)

„– Egy fontos dolog van, méltóságos uram: az emberekkel meg kell szerettetni az adófizetést.

– Mit?

A polgármester úgy elképedt, hogy most aztán már egészen lárvaszerű lett az egész arca. A szája olyan lett, mint a setét kapu, s még egyszer mondta:

– Mit?

Ő pedig nevetett. Már boldog volt, hogy ilyen hatást tud elérni sorra, egy-egy szavával.

– Az adófizetést... Mert Magyarországon egy baj van, egy óriási nagy baj: Magyarországon az emberek nem szeretnek adót fizetni... Senki sem szeret... én sem.

– Na, na – nevetett a polgármester.

– Pedig addig az országból nem lesz európai ország, míg az emberek nem szeretik meg az adófizetést... Ha az emberek nem akarnak adót fizetni, vége a municípiumnak¹ ... Szeretni kell a városunkat, ez a miénk... Tenni kell az érdekében, s mit tehet a polgár?... Fizesse az adót...

Megállott, s várta a nevetést, de a polgármester nem nevetett, csak várt. Ő tehát folytatta:

– Kétféle álladalom van, az egyik, ahol nem fizetik az adót. Az ilyen állam mindig elnyomatás alatt van, mert az adót be kell szedni, tehát szükség van végrehajtókra, csendőrökre, katonaságra és törvényre, hogy bevasalja az adót... A másik, ahol szívesen fizetik az adót: az ilyen állam szabad és önérzetes és öntudatos polgárságának a társadalma. Itt mindenki tudja, mi az adó, mire kell az adó, mi a célja és mi a rendeltetése, és a polgárság maga állapítja meg, mennyi adóra van szükség...

– Nono – mondta a polgármester – csak ne menjünk messze. Ez már hasonlít egy kicsit Utópia... az utópisztikus gondolkodáshoz...

Hirtelen megijedt, hogy most leleplezte magát, s engedte, hogy a polgármester belelásson igazi gondolataiba, ezért óvatos, könnyelmű hangon csapta oda:

– Nem jó kortesbeszéd, polgármester úr?

– No. Annak jó. Annak elég jó, de csak annak... Ugye, pajtikám.

– Az adófizetés életbiztosítás - mondta ő lapidáris² egyszerűséggel. A polgármester újra elbámult.

– Micsoda?... Életbiztosítás?... Nagyon jó.

De egy csöppet sem lelkesedett.

¹ *Municipium* - törvényhatóság (megye, ill. megyei jogú város)

² *Lapidáris* - rövid, velős (kőbe véshető)

– Ezek csak olyan szép szavak. A szép szavakkal csínján kell bánni. Azok nagyon jók, tudod, de nem szabad, hogy meggyőződés legyen mögöttük... Azok is szép szavak, hogy az ellenzék mindig azt írja, az ellenzéki lapok, hogy a hatóság adjon alkalmat, hogy a polgárság dolgozhasson... Nagyon egyszerű... De ezt hadd firtassák ők. Nekünk nem kell ezt tárgyalni... Frázisnak jó. A fiatalok egészen új frázisokkal tudnak jönni. Ez jó...”

VÁLOGATTA BAJI PETRA

ENGLISH ABSTRACTS

CSABA CSÁKI: INTERNATIONAL AGRICULTURAL TRADE AND THE DOHA-ROUND

Redefining the rules of trade in agricultural products is one of the most important aspects of the Doha-round of WTO negotiations. The former WTO rounds, especially the Uruguay-round, have brought about substantial liberalization in the field (such as improving market access and decreasing export subsidies), but agriculture is still the most highly protected area of international trade. The Doha-round, started in 2001, aims at achieving further cuts in tariffs and internal agricultural subsidies, phasing out all export subsidies, as well as granting developing countries better market access. The negotiations however have so far not led to any results and their outcome is extremely uncertain.

JUDIT KISS: THE EFFECTS OF EU-ACCESSION ON HUNGARY'S TRADE IN AGRICULTURE

Hungary joined the EU in 2004 with a strong surplus in its agricultural trade. Since then, this position has severely deteriorated: Hungary is now a net-importer in relation with other EU member states, and it is only thanks to exports to non-EU countries that Hungary is still a net agricultural exporter over all. The main question is what caused Hungary's agricultural trade balance with EU countries to deteriorate? Could Hungarian producers not take advantage of the single agricultural market or were other countries able to move faster? The study argues that the deterioration is due to poor export performance and the weak competitiveness of the Hungarian agricultural sector, and not increased imports as it is widely believed.

STERGOS KALOUDIS: ENERGY AND THE DILEMMA OF SUSTAINABILITY IN THE RUSSIAN FEDERATION

This paper seeks to demonstrate how a strict application of the one-sector endogenous growth model is not sufficient to explain the current path of the Russian economy. Rather, as depicted through historical evaluation, inefficient and corrupt political and economic institutions were solidified through the previous decade. The state was led away from equilibrium economic growth and failed to instill trust in the prevailing regimes amongst the people, necessary to return the economy toward steady state long term growth. The paper endeavors to illuminate how this occurred, potential consequences and propose recommendations to rectify the situation and future areas of study.

RICHARD A. MUSGRAVE: PUBLIC FINANCE AND FINANZWISSENSCHAFT TRADITIONS COMPARED (PART 1)

The following study attempts to compare the different legacies of fiscal policy: the Anglo-Saxon public finance and the German Finanzwissenschaft. The comparison will be drawn along three different lines: 1. public goods and public demands, or why do we need public services? 2. the sources of revenue and the notion of the tax base 3. equity of taxation in the fiscal system. The afore mentioned questions do not cover every difference of opinion which can be found between these two great schools, therefore I leave the questions of public debt and stabilization to an other study. The study will be published in three separate parts, the first being public goods and public demands.

BERNADETT LEHOCZKI: THE THREE GENERATIONS OF REGIONALISM IN LATIN-AMERICA

The paper examines initiatives aimed at regional integration in Latin-America in order to identify the main characteristics of the three generations of regionalism on the continent, as well as show what the main results and challenges are of today's regional organizations. The paper demonstrates that there is an interesting link between the level of integration within the various regional groupings and their interregional contacts with other regions. The author also examines the relations of Latin-American sub-regions with other regions of the world, both developed and developing.

BARNA BAKÓ: OUTCOME BASED REGULATION IN COMPETITION LAW

The European Union's competition law, as well as its institutions, are changing. With regard to our subject Articles 81 (to police cartels and other agreements which could disrupt free competition in the common market) and 82 (preventing undertakings which hold a dominant position in a market from abusing that position to the detriment of consumers) of the Treaty of the European Community are relevant. While in the past few years the reform of the adaptation of Article 81 has been more or less achieved, the reform of Article 82 is up to this day one of the most relevant tasks in the European Union's competition law.

KITTI VASS: IS THE HUNGARIAN STATE BUDGET SUSTAINABLE?

First generation reforms intended to transform Hungary into a market economy were completed by the mid nineties. The most important second generation reforms concern the welfare systems and the public administration, in other words a redefinition of the role of the state in the economy. These transformation tasks however require a consensus within the political elite, as well as popular support, since citizens can easily block any kind of change. The main goal of this second phase is to achieve a sustainable welfare and budgetary system.